

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło jugoslovanskega učiteljstva.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Franciškaška ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja	12— K
pol leta	6— "
četrt leta	3— "
posamezna številka po 30 h.	

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . . . 30 h
dvakrat 25
trikrat 20
za nadaljna uvrščena od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 10. jan. 1919.

Ljuba Davidović, minister prosvete.

V novem jugoslovanskem ministru je prevzel ministrstvo prosvete Ljuba Davidović, po poklicu profesor, kot politik pa še (predsednik) mladoradikalne stranke. — Naš urednik je imel priliko, da je preteklo nedeljo pod večer govoril v Ljubljani s srbskim polkovnikom Milanom Pribičevićem, ki je prišel pregledavat in organizirat vojsko. Polkovnik Pribičević je dejal nasemu uredniku, da si učiteljstvo lahko čestita, ker je dobilo za svojega ministra tako odličnega moža, ki je vseskoz prevzet modernega duha ter je vnet in iskren prijatelj narodnega šolstva in učiteljstva. S Pribičevićem sta osebna prijatelja. Davidović je uspešno sodeloval tudi pri »Narodni Obrani«, ki ji je bil Pribičević organizator in vodja. Svojedobno je bil Davidović župan Belgrada. Med srbskim narodom je znana in čislana osebnost.

Po izjavi polkovnika Pribičevića vlada v odločujočih vladnih krogih stremiljenje in volja, da se v prvi vrsti in predvsem porabijo vsa sredstva v svrhu povzdige in razvoja narodnega osnovnega šolstva in v svrhu ureditve vsega položaja narodnega učiteljstva. Vsako prizadevanje učiteljstva, ki meri na povzdigo šolstva in izboljšanje stanovskih razmer, dobi brez vsakega dvoma v ministru Davidoviću navdušenega zagovornika in propagatorja. Jugoslovansko učiteljstvo naj s polnim zaupanjem gleda v bodočnost.

Ko se je polkovnik Pribičević informiral o razmerah slovenskega učiteljstva, je dejal, da je sam učiteljski sin in da pozna dobro prilike in neprilike tega najvažnejšega stanu v narodu. Zanimal se je še posebno za naše delo in naše nazore glede reforme šolstva ter je izrečno odobravalo organizacijo nadaljevalnega šolstva s strokovnim značajem.

Na njegovo vprašanje, koliko slovenskih učiteljev bi šlo lahko službovat v Srbijo, je moral naš urednik odgovoriti, da imamo — žal — tako malo učiteljev

doma, da jih še na Koroško ne moremo poslati, kolikor bi jih tam rabili. V Srbiji, je dejal polkovnik Pribičević, nam je pobrala vojna vso inteligenco in toliko učiteljev, da smo v teh prvih hipih narodnega osvobođenja res v skrbeh. Samo v Belgradu je 9000 otrok, ki so ostali brez očeta in matere. Z delom, z zaupanjem v svojo moč in z bratsko ljubeznijo, ki naj družijo vse Slovence, Hrvate in Srbe, premagamo sedanje težave in si ustvarimo srečen in lep skupni dom.

Svoboda, svoboda!

Z ustanovitvijo Jugoslavije nam je zasijala državljanska svoboda. Ali smo vedeli doslej, kaj je državljanska svoboda? Na papirju smo jo imeli v členu XIX. državnega osnovnega zakona, toda v praksi je nismo poznali. Tisti, ki so imeli usodo bivše Avstrije v rokah, so se ne prestanto trudili, da niso Slovanom in posameznim stanovom dali uživati tega, kar jim je zagotavljal zakon. Njih delo je bilo uspešno. Držali so nas v trdih sponah robstva in ponižanja, medtem ko so Nemci v zvrhani meri dobivali vsega, česar so potrebovali. In še preko te mere je šla radodarnost naših državnih — na našo škodo. Pravico so prekrstili v krivico, enakopravnost so na eni strani dvignili na stopnjo protežiranja, na drugi strani pa so jo vrgli v globočino izkoriščanja in zapostavljanja.

Tak je bil splošni položaj, a nič drugače ni bilo z ozirom na naše šolstvo in učiteljstvo. V sedanjem slovenskem delu Jugoslavije so ekspanenti dunajskih krivičnih vlad, obsevanih vedno z milostjo krone, z vso silo zatirali našo narodno kulturo in nje glavni temelj — ljudsko šolstvo. Poglejte kamorkoli, kjer bivajo Slovenci, pa se prepričate, da govorimo resnico! Hoteli so imeti neuko, v kulturi zaostalo ljudstvo, da bi ga lažje vladali in izžemali s svojim birokratskim, nemškonalnim in policijskim aparatom. Ker nam niso dali narodnih šol, so hoteli naš naraščaj odujiti jeziku in narodu. Namesto šol so nam ustanavljali vojašnice janičarjev!

Pravo čudo je, da smo se obranili in da nas je toliko ostalo, kolikor nas je še danes! Ne pretiravamo prav nič, ako tr-

dimo, da gre v glavnem za naš obstanek zasluga zavednemu učiteljstvu, ki je vzlic vsemu uradnemu pritisku ostalo zvesto svojemu narodu ter mu je ohranilo mladino, v ljubezni vdano svojim materam. Proti temu učiteljstvu je ob izbruhu vojne nastopila vsa renegatska in naščuvana svojat z vso brutalno silo. Tisti, ki bi nas morali braniti, so se postavili na čelo našim krvnikom. Grofi, baroni, vitezi, glavarji in nadzorniki — vsa ta lepa avstrijska družba — so bili kakor obsedeni, ko jim je bila dana prilika, da so lahko razkazovali svoje črne duše. Vsi njih nizki inštinki so bruhili na dan: razkrili so se v polni nagoti in v resnični krivoločnosti!

Veliko smo trpeli, a zatrl nas niso! Učakali smo dan osvobođenja. V polni zavesti, da smo narodu potrebni, se vračamo na mirno, kulturno delo, kjer so že količkaj ustvarjeni pogoji za to. A že danes, ko je komaj storjen začetek novemu delu in novemu življenju, spoznavamo z bridkostjo, da nas je premalo. Dela je dosti, a delavcev ni! Vsa Koroška, ki naj vstane prerajena v znamenju kulture, socialne, narodne in umske izobrazbe, skoroda obupno kliče na pomoč kulturnih delavcev-učiteljev. To je le en primer. A nihče ne sme preslišati tega glasu. Brat nam je najbližji, njemu veljaj prva in najizdatnejša pomoč. In kolikor učiteljev pojde tja iz drugih slovenskih krajev, toliko jih bo primanjkovalo drugod. Vendar bomo lažje mi potrpeli in si kako pomagali, zakaj na Koroškem je treba zastaviti nemudoma vse sile, da se čimprej pokažejo vidni znaki svobode in kulturnega dela v njej! A kje dobimo do 300 slovenskih učiteljev za Koroško?!

Najžalostnejše je dejstvo, da nimamo učiteljskega naraščaja. Razmere, kakršne so bile in kakršne so še danes zlasti z ozirom na ves materialni položaj učiteljstva, so tako malo vabljive, da se ne moremo nikomur čuditi, kdor se ozira po boljši in lažji službi. Mnogo je še danes učiteljev vojakov (posebno častnikov), ki nečejo nazaj v učiteljsko službo, ampak so pripravljeni, da staro mizerijo nadomestijo z ugodnejšo eksistenco. Vsak je samemu sebi najbližji, in treba je v resnici najčistejšega idealizma tistemu, ki rajši zavzre lastne dobrine, nego bi se odpovedal službi narodovega kulturnega delavca.

Nujno in neobhodno je potrebno, da se predvsem pošteni človeški eksistenci odgovarjajoče in dostojno urede učiteljski službeni prejemki, sicer ostanemo brez učiteljev. In kaj nam pomaga še tako lepa, velika, bogata in slavna domovina, ako ji ne damo pogojev za delo in razvoj narodnega šolstva? A narodnega šolstva si brez učiteljstva ne moremo misliti. Zato pa je treba učiteljstvu zagotoviti eksistenco, potem smemo pričakovati, da dobimo dovolj učiteljev. Vse to Narodna vlada že ve, zato pa tudi pričakujemo od nje, da stori nasproti učiteljstvu in domovini svojo dolžnost. Nobena vlada bi ne bila narodna, ako bi hotoma ali vedoma zanemarjala šolstvo — tako tudi naša vlada ne! A rešitev tega vprašanja je tako nujna, da ne trpi nobenega odlašanja več. Vsakega dneva je škoda, ki bi ga napravili z odlašanjem. To zbuja samo slabo voljo, ki tlači in mori deloljubnost.

Deloljubnosti je treba netiva, ki ne prihaja samo iz posameznikove notranjosti, iz njegovega prepričanja in navdušenja, temveč ki jo bodre in dvigajo tudi zunanje okolščine; sicer se izpostavimo nevarnosti, da prevzame delavca apatija in mrznja do dela. Izjeme so le jaki, izredni značaji, ki jih ima tudi naš stan.

Boj za kruh in skrb za obstanek ne bosta smela več ovirati naših moči, ki se naj bi poslej svobodno razvijale v službi narodne kulture. Koliko svoje energije smo morali porabiti za to, da smo ohranili sebe in svoje! To ravno je bilo v starem sistemu, ki se njega ostanki še današnji dan zajedajo v naše šolstvo in ga kaze kot črni madeži, da je storil vse, kar je bilo narodnemu šolstvu v škodo in učiteljstvu v kvar. Učiteljstvo hoče vse svoje moči posvečati zgolj pouku in izobrazbi ljudstva. Pri tem delu mu bosta vodnika zakon in vest, kakor sta mu bila tudi doslej. Toda do ustanovitve Jugoslavije so nas tudi in zlasti pri tem poučnem in izobraževalnem delu ovirale hudobne in sovražne sile, prečeže na nas izven našega stanu. Državljanška svoboda, ki je vsakomur zagotovljena v demokratski Jugoslaviji, nam daje poročstvo, da smemo poslej neovirano služiti svojemu narodu in domovini najprej z delom v šoli, zunaj šole pa tako, kakor komu velevala pošteno srce!

E. Gangl.

LISTEK.

† Agneza Zupanova.

Dne 11. decembra t. l. se je vil po ljubljanskih ulicah dolg izprevod. Spremljali smo k poslednjemu počitku zaslužno mestno učiteljico tov. Agnezo Zupanovo. Izprevod je šel iz Gorupove ulice preko Gradišča in Kongresnega trga, po Wolfovi in Prešernovi ulici, po Dunajski cesti do pokopališča pri Sv. Krištofu. Šolska mladina šentjakobske šole in Lichtenurnovega zavoda se je postavila v vrsto od cerkve do grobnice Zupanovih iz Smokuča. Po končanem cerkvenem obredu je žalostno zapel mrtvaški zvonček; dvignili so krsto in jo odnesli mimo vrste šolske mladine na mesto, kjer je bil določen neumorno delavni pokojnici zadnji dom.

In kako je bilo pred 40. leti? Tedaj je koleginja Zupanova kot mlada, krepka učiteljica po končanem odličnem zrelostnem izpitu stopila prvokrat na šolski oder v Lichtenurnovem zavodu v Ljubljani, kjer je ostala do konca julija 1879. Nato je bila imenovana na dvorazrednico na Bledu ter po izvršenem usposobljenostnem

izpitu ondi tudi stalno nameščena. Dne 15. septembra 1887 je prišla na mestno slovensko dekliško šolo v Ljubljani, kjer je službovala do svoje smrti.

Dobro se še spominjam njenega prihoda na šentjakobsko šolo v Ljubljani. Prevzela je pouk v II. razredu. Bilo nas je približno 80 učenk. Kmalu smo jo vzljubile. Tako domača je bila do nas. Čutili smo, da je izšla iz naroda in da dela za narod. Pod visokim Stolom, v divni brezniški župniji je bil njen dom. Imela je zato krepko gorenjsko nprav, neomajen značaj, kakršni so tako potrebni za vodstvo naši mladini. Posebno primeren delokrog zanjo je bil določen takrat, ko je bivši okr. šolski nadzornik Fr. Levec uvedel v treh višjih razredih šentjakobske šole strokovni pouk kakor na meščanskih šolah. Koleginja Zupanova je prevzela pouk v slovensščini, zemljepisju in zgodovini ter v letu 1894. tudi napravila usposobljenostni izpit za meščanske šole iz teh predmetov. Slovenščino je obvladala v teoriji in praksi vzorno. Njena govorica je bila vedno lepa, tudi v privatnem pogovoru brez nemških pritliklin. V zemljepisju in zgodovini je imela obširno strokovno znanje.

Neumorna in vestna je bila v svojem delu. Vsak šolski dan, najsibo poleti ali

pozimi, je prišla v šolo že ob 7. uri zjutraj. Ko smo drugi šele prihajali v šolske prostore, je ona že sedela ob kupu spisovnih nalog. To delo je vršila od generacije do generacije. Nebroj današnjih gospodinj, uradnic, učiteljic itd. je prejel od nje jezikovno in strokovno izobrazbo. Veliko je bilo njeno veselje ob dobrih uspehih, zlasti v Levčevi nadzorniški dobi, ko je imelo dobro delo res svojo vrednost in je bilo ljubljansko ljudsko šolstvo na visoki stopnji. Pozneje so se razmere izpremenile. Prišli so na površje drugi nesposobni ljudje (Maier, Lavtizar). Kvalifikacija učiteljstva je bila odslej odvisna od političkega mišljenja. Ob tem je nazadovalo šolstvo in je trpelo vse značajno učiteljstvo. Tudi Zupanovi je prizadela ta doba dokaj bridkih ur. Doživela je tudi čas, ko višja izobrazba pri kompetencah ni več odločevala. Tudi to jo je bolelo. Taka razočaranja se tem bolj začrtajo v dušo značajnega človeka ter se ne pozabijo izlepa ali celo nikdar.

Zato je pa s tem večjim zanimanjem opazovala sedanji preobrat, ki naj tudi v našem šolstvu zopet uveljavi načelo pravičnosti. Kot prava narodna Slovenka in Jugoslovanka je motrila vse pojave v javnem življenju, kolikor ji je dopuščalo nje-

no rahlo zdravje. Dne 29. oktobra t. l. je še prisostvovala jugoslovanski manifestaciji. Stala je na Resljevi cesti, ko je prišla mimo šentjakobske šole, ter mi krepko stisnila desnico, češ, radujem se z vami!

Mesec dni pozneje so jo prepeljali v Leonišče k operaciji. Pred odhodom v bolnico je še sestavila koncept prošnje za upokožitev, ki je pa po povratku iz Leonišča ni mogla več spisati sama. Roka se ji je tresla, govorjenje jo je mučilo. Njene misli pa so bile že pri naši Jugoslaviji. Zelenela je, naj ji pripovedujem o njej, ker sama ni mogla čitati. Dne 9. decembra ob 8. uri zjutraj pa je izdihnila. Bil je to dan pred štirideseto obletnico njenega službovanja. Dva dni potem smo jo pokopali. — Minil je že dober teden od tedaj, a moje misli se ne morejo privaditi dejstvu, da je ni več, da se ne vrne več med nas!

Prelihtro je bilo to slovo iz naših vrst. Vsi bi ji bili po štiridesetih letih neumornega dela želeli še nekaj mirnih let, nekaj let, ko naj bi bila uživala sadove svojega truda.

Toda odšla je tja, odkoder ni povratka. Naj počiva v miru! Ni živela zamian, zato pa ji bo ohranjen trajen in hvalježen spomin v srcih tisočerih in tisočerih! M.